

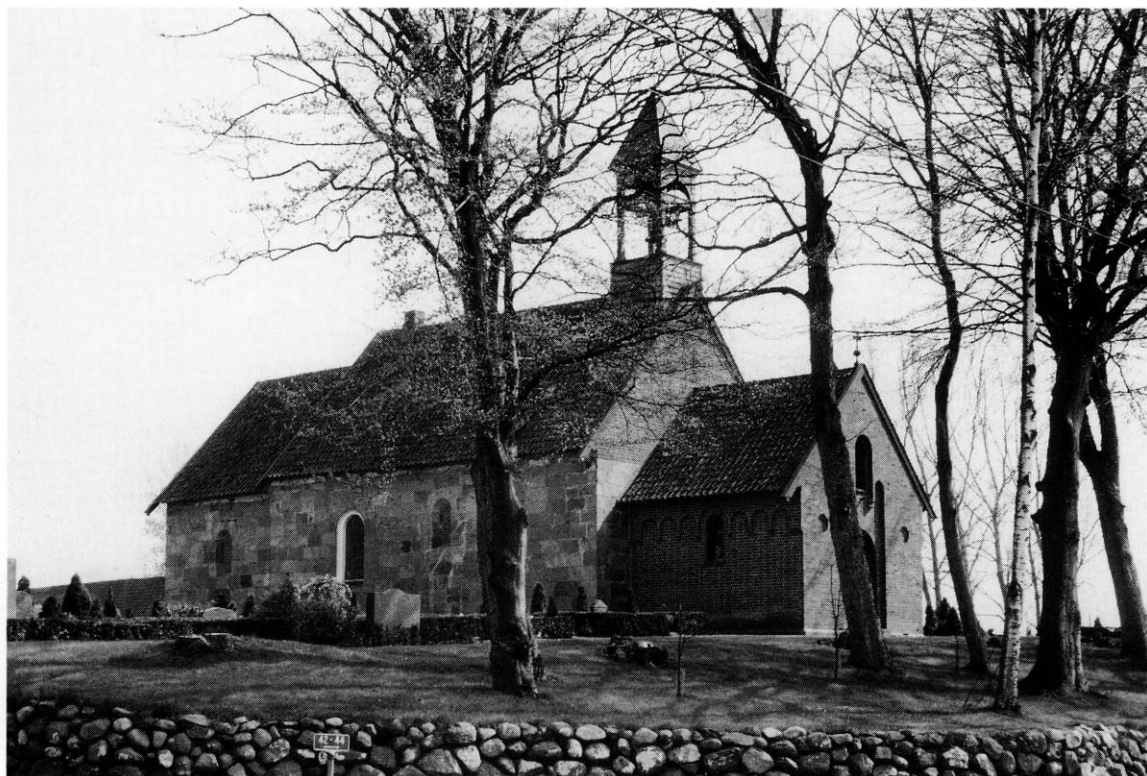

Fig. 1. Kirken set fra nordvest. KdeFL fot. 1990. - *The church seen from the north-west.*

SKORUP KIRKE

GJERN HERRED

Omstændighederne lader antage, at kirken, i hvert fald i middelalderens senere århundreder, var inkorporeret i Tvilum kloster.¹ Ved reformationen må den da, sammen med klosterets øvrige ejendomme, være blevet konfiskeret af kronen og lagt under Silkeborg len,² hvilket ejerforhold dog først fremgår 1594³ og bekræftes 1661⁴ (jfr. altertavle). Ved statens gældssanering efter svenskekrigene pantsatte kongen 1678 Skorup kirke til landsdommer Peder Lerche,⁵ der tre år⁶ senere skødte den til sin svoger, kancelliråd Peder Madsen Rosenørn, som havde overtaget Tvilumgård efter sin far, borgmester i Randers Mads Poulsen (til hvem gården var blevet pantsat 1661,⁷ jfr. alter-

kalk, s. 3381, og Tvilum, s. 3393). Kirken blev i Rosenørnernes besiddelse til 1719,⁸ da Frederik IV indløste pantet og henlagde den under Skanderborg rytterdistrikt, der var oprettet et par år før.

Ved auktionen over ryttergodset 1767⁹ gik kirken med Søbygård (i nabosognet) til en af periodens mere farverige skikkelser, Mogens Blach Ditlevsen Bering, der af Maria Theresias gemal, storhertugen af Toscana, den tysk-romerske kejser Frants I, var adlet under navnet von Beringskjold. Han betalte imidlertid ikke for sin erhvervelse, og 1770 indgik patronatsretten til kirken i kronens salg af Søbygård til etatsråd H. H. de Lichtenberg¹⁰ (jfr. vindfløj). Fra dennes

dødsbo erhvervedes kirken 1779 af Erhard Wedel-Friis til Frijsenborg, og 1803¹¹ indlemmedes den i grevskabet. Overgang til selveje 1. juli 1921.

1654¹² beordrede kongen, at hver kirke i Århus og Ribe stifter skulle bidrage til Skorup kirkes reparation, da han havde bragt i erfaring, hvorledes kirken »for kort tid siden af ulovlig ildebrand skal være ganske afbrændt, så at intet uden de bare mure er blevet stående«. Præstegården, der er kirkens nabo mod øst (jfr. fig. 29) og siges at være bygget mellem 1549 og 1591,¹³ plyndredes under svenskekrigene og brændte et par gange i samme periode som kirken, uden der vist var nogen sammenhæng.¹⁴

I sognet ligger *voldstedet* Dusvold.¹⁵

Kirken ligger centralt i sit sogn, hvor Tudbæk i nord danner grænse mod Houlbjerg herred i Viborg amt. Terrænet er uden markante træk. Kirken befinder sig fortsat i landsbyens sydlige del (jfr. fig. 29), også efter en mindre tilvækst aftypehuse i de senere år.

Kirkegården, der 1903¹⁶ og 1948 (havearkitekt Johs. Tholle, København) er udvidet mod syd til det dobbelte areal, *hegnes* med græsklædte jordvolde, hvis ydersider står som markstensdiger; alt af nyere dato. Siden den første omtale 1719¹⁷ har »ringmuren« bestået af stengærder, der mange gange i tidens løb meldes nedskredet eller forfalden og derefter er blevet sat op eller om.

Synsprotokollens tilstandsbeskrivelse 1862 siger, at kirkegården er »indfredet« med et dige, der er omkring halvtredie fod (ca. 80 cm) højt og bredt. 1891¹⁸ suppleredes i østsiden med et ståltrådshegn for at holde præstens høns ude.

Der er to *indgange*, den ene i nord, den anden i vest; begge har hvidmalede stakitfløje mellem rødstenspiller. Desuden er der til præstegården øst for kirken en ældre fodgængerlåde afjern, svarende til den i Gjern (s. 3318). Da port og låger 1719¹⁷ nævnes første gang, var de nye. Det fremgår i hvert fald 1836,¹⁶ at »ligporten« og en låge sad ved siden af hinanden; samtidig omtales også en låge i østsiden.

En teglhængt rødstensbygning sydøst for kirken indeholder *ligkapel*, redskabsrum m.v. og er rejst 1986 efter tegning af Kjeld Sørensen, Fårvang. Et muret og hvidtet, teglhængt tlighus på samme sted var opført 1939. 1910¹⁶ skulle *†kalkulens* dække fornyes.

Beplantning. I vest og øst står bøg, ahorn, poppel og enkelte elme samt nysatte ege. En stor sølvpoppel ved kirkegårdens nordøstre hjørne er nok den eneste rest af en omfattende træplantning, som sognepræsten gennemførte sidst i 1870'erne.¹⁹ Ved den lejlighed sattes landevejspopler langs vestsiden, hvor stykker af stengærden dels omsattes, dels sløjfedes. Videre plantedes 37 ontariske popler, og på listen over de nye træer, der leveredes af Christen Kiilsgaard, figurerer desuden pyramidepoppel, sølvpoppel, balsampoppel, røn, elm, birk, guldregn, syren, ahorn, kastanie og bøg. Endda var kirkegården en snes år tidligere,¹⁶ i kølvandet på kirkens nedennævnte istandsættelse 1856, blevet planeret og »smukt beplantet«. Efter udvidelsen 1903 blev en del træer fældet.¹⁹ Fælles- og urnegrave anlagt 1988.

BYGNING

Kirken består af kor og skib, der antagelig er opført i begyndelsen af 1200'erne; hertil slutter der sig et våbenhus i vest fra 1887. Over skibets vestgavl er der en tagrytter, som senest er fornyet 1966. Såvel våbenhus som tagrytter har haft adskillige forgængere. Orienteringen har en mindre afvigelse mod nord.²⁰

Den oprindelige bygning, kor og skib, hører hjemme blandt de små kirker og har ret svære mure, hvilket dog delvis skyldes en indvendig påføring i forrige århundrede (jfr. Skannerup²¹ s. 3350). Korets indre har kvadratisk grundplan, mens skibet er proportioneret i forholdet 1 til

$\sqrt{3}$ Murene, der er udført med fint tilhugne granitkvadre på skråkantsokkel, er ændrede og omsatte, navnlig på sydsiden, mens korets gavl er helt nymuret. De delvis bevarede taggavle er af marksten, hvilket vel også gælder bagmurene.

Døre og vinduer. Begge de oprindelige indgange er forsvundet. Uldall var i tvivl om, hvorvidt der af norddøren var en karmsten i behold; i dag ses ved dørstedets østside en lodfuge, der nok vidner om en karmsten. Syddøren, der *kan* have været en portal med fire frisøjler og to hjørnestavsmykkede karmsten, blev blændet

Fig. 2. Kirken set fra syd. KdeFL fot. 1989. - *The church seen from the south.*

1856,²² og i den forbindelse ændredes det omgivende murværk. To karmsten (168x henholdsvis 33 og 43 cm), begge med en karakteristisk hjørneafhugning foroven, blev placeret i vandret stilling i facaden (fig. 7), mens baser, kapitæler og muligvis andre af portalens komponenter lå på kirkegården indtil 1967, da de, der stadig var i behold, blev henstillet i våbenhuset, hvor de fortsat befinder sig. Søjleskafter (hvis diameter ses at have været ca. 20 cm), kragsten og sokkelkvadre (hvis skråkant på de bevarede hjørner ses at have været hulet) er forsvundet eller indmuret ved dørhullets lukning. Der mangler øjensynlig en base, idet der nu findes fire kapitæler, men blot tre baser. Disse syv søjleled (fig. 3 og 5) er af lys, rødbrun granit, og sammen med de to ovennævnte karmsten er de i form og dekoration så egenartede og på samme tid motiv- og håndværksmæssigt så nært beslægtede med navnlig nordre portal på Linå kirke (s.3272f.), at Skorup kirkes portal må anses for udført af samme mester. Ligesom i Linå og muligvis i Skannerup (s. 3351) er der tale om

en stenhugger, der meget selvstændigt har benyttet og bearbejdet periodens formsprog.

Måske har det nedenfor omtalte tympanon, der tidligere lå i præstegården, men 1903 flyttedes til kirkens våbenhus, hørt hjemme i sydportalen. Har det været tilfældet, røber stenens slidte tilstand, at den har været fjernet fra sin oprindelige plads længe før portalens lukning.²³

Med de nævnte komponenter kan portalen have haft et udseende, som vist fig. 10, hvor åbningens højde er bestemt af karmstenene, mens bredden beror på tympanons størrelse.

Hver af de tre *baser* (højde 29,6-29,8 cm, sidelængder 29,6-29,8 cm) er af terningform, planhugne på to af de lodrette sider og dekoreret i relief på de to andre. Hjørnerne er ikke markeret, og relieffet er forsænket i det halvcirkulære felt, således at hver bases sfæriske form understreges i samspillet med den ovenpå liggende vulst. Baserne, hvis rækkefølge i den oprindelige opstilling ikke kan eftervises, har følgende *dekoration*: 1. (Fig. 5a) a. Planteornament med ansigtsmaske, b. Roset. 2. (Fig. 5b) a. Et usæd-

Fig. 3a-d. Kapitæler (s. 3374) fra forsvundet portal (s. 3370). NE fot. 1988. - *Capitals of a no longer extant portal.*

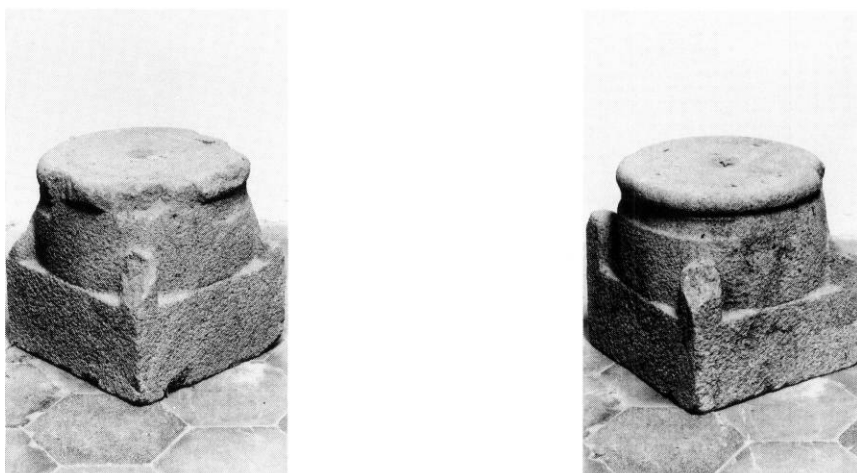

Fig. 4. De planhugne bagsider på to af kapitælerne (s. 3374) fra den forsvundne portal (s. 3370). NE fot. 1988. - *Back of two capitals from the former portal.*

Fig. 5a-c. Baser (s. 3371) fra forsvundet portal (s. 3370). NE fot. 1988. - *Plinths of a former portal.*

Fig. 6. Tympanon (s. 3374). NE fot. 1988. - *Typanum possibly from the church, now placed in the porch.*

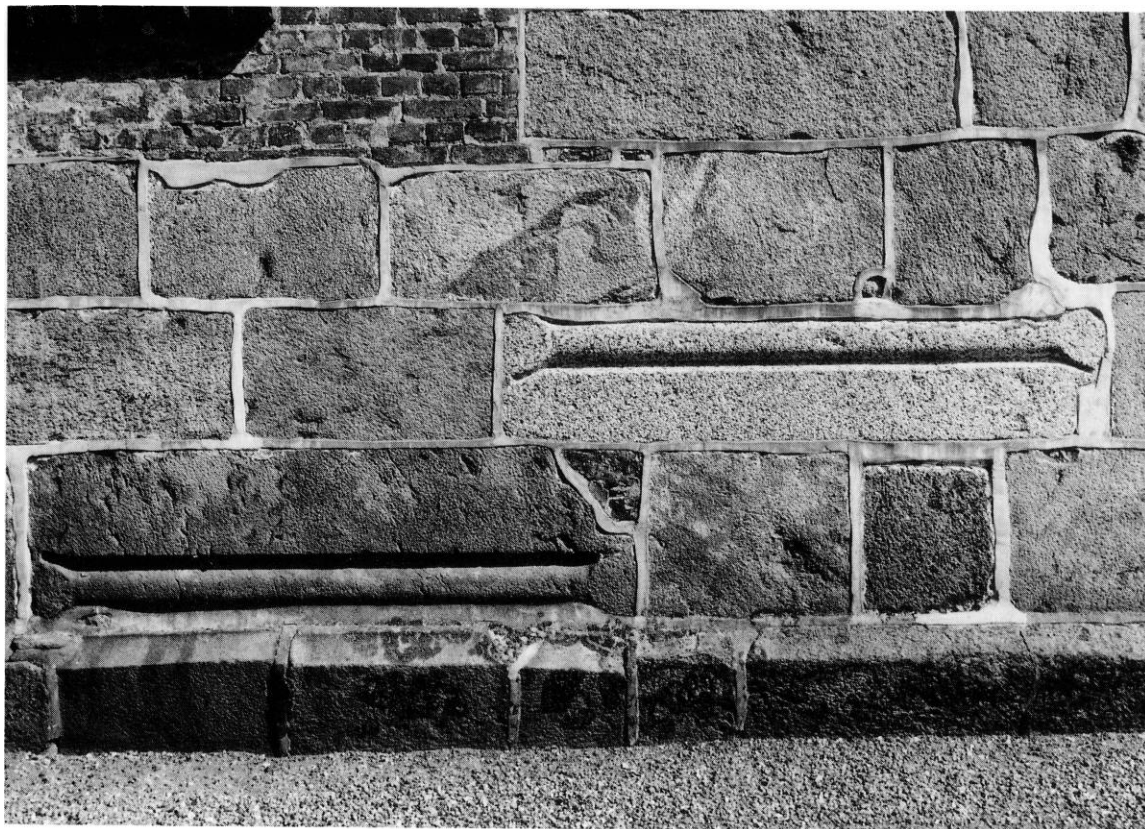

Fig. 7. Hjørnekvadre (s. 3371) fra forsvundet portal (s. 3370), nu indmuret i skibets sydfacade. NE fot. 1988. - *Ashlars from the corners of the lost portal, now included in the masonry of the south facade of the nave.*

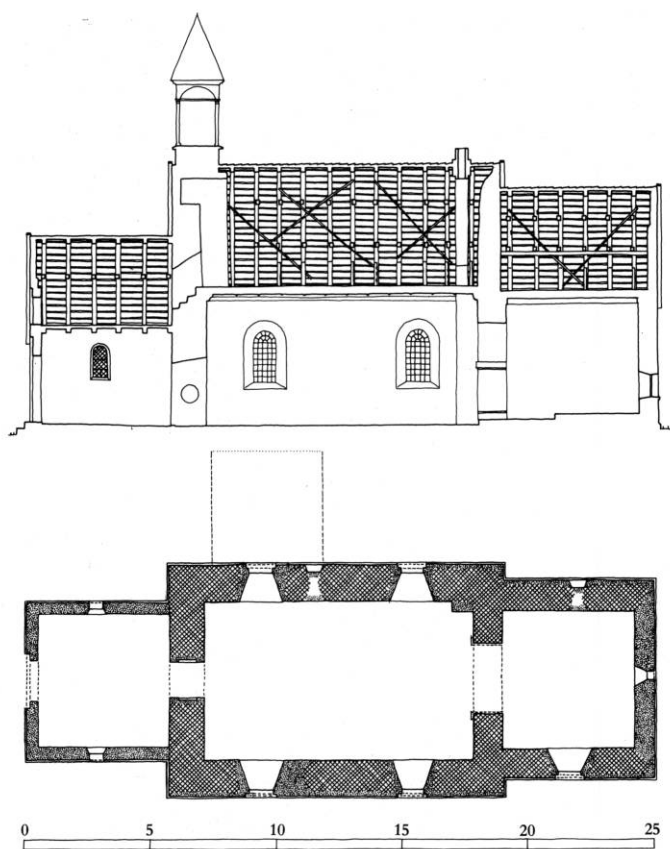

Fig. 8. Længdesnit og grundplan 1:300. Tegnet af KdeFL efter skitseopmåling 1963 ved Strange Nielsens tegnestue, Skanderborg. På grundplanen er angivet placering og en mulig længde af forsvundet våbenhus på skibets nordside (s. 3376 og note 22). - *Longitudinal section and ground-plan.*

vanligt motiv af to modstillede, nærmest trekantede figurer, adskilt (eller forbundet) med en cirkulær skive og kombineret med fire stænger, der hver afsluttes i en bladlignende ombukning, og to og to udgår fra trekanten, krydsende hinanden, b. Kombination af S. Hanskors (båndsløjfekors, med uvanligt store løkker) og kvadrat med cirkulære skiver i hjørnerne. 3. (Fig. 5c) a. Fugleagtigt planteornament, b. Asymmetrisk planteornament med cirkulære skiver mellem bladene.

Det ene motiv på base nr. 2 og navnlig ansigtet på nr. 1 sandsynliggør, at de tre kapitælformede blokke har været anvendt som baser.

På en tilsvarende uortodoks måde har stenhuggeren givet portalens kapitæler den traditionelle baseform (højde 29,6-29,8 cm, sidelængder 29,5-29,8 cm). Alle fire er forsynet med taphul

og opbygget med nederst en vulst, der mod det følgende hulled akcentueres af platte. Dernæst følger et cylinderformet led, der er fastklemt af kraftige hjørneknopper. Øverst er der en høj abakus, dekoreret på to sider og planhugget på de to andre. Dekorationen på de to af kapitælerne (fig. 3a og d) består af indridsede linier i kvadratnet (hver med 4x8 felter). De to andre kapitæler er begge smykket med reliefhuggede motiver. Det ene (fig. 3b) er på hver side en fisk. Det andet (fig. 3c) en ranke, der fortløbende snor sig over begge sider.

Det tympanon (fig. 6) 58x132 cm, affinkornet, rødbrun granit, som ovenfor antages at have siddet i sydportalen, er inden for en ramme (hvis buede del er udført som tovvstav) dekoreret i relief med to figurer, hvis slidte tilstand gør tolkning usikker. J. Magnus-Petersen jævnførte

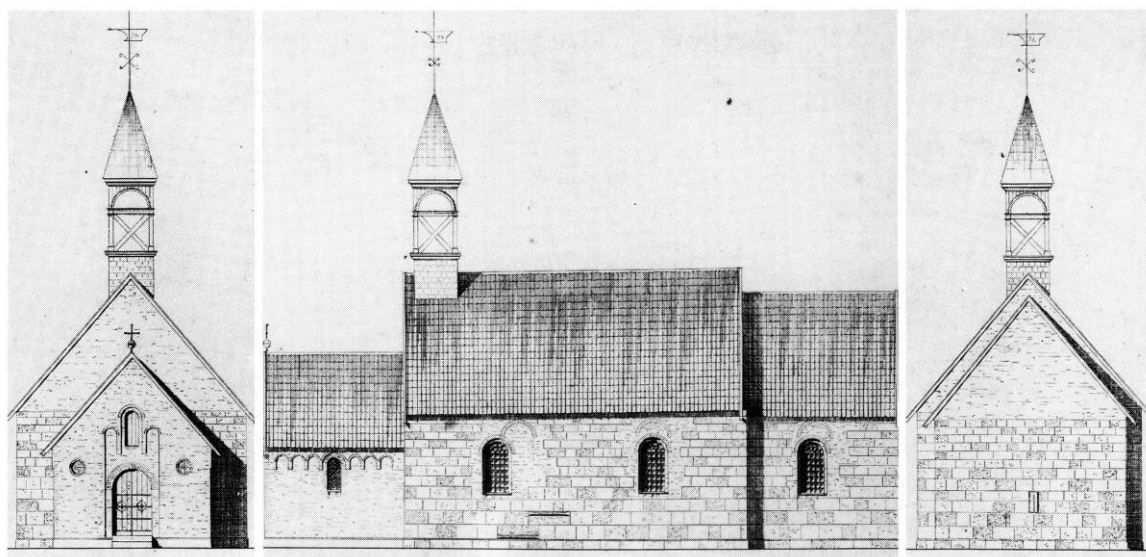

Fig. 9. Opstalter af vest-, syd- og østsiderne 1:300. Tegnet af Carl Kiilsgaard 1890. Frijsenborg godsarkiv. - *Elevations of the west, south and east sides of the church, drawn 1890.*

fremstillingen med et tympanon i Linå (s. 3277), mens M. Mackeprang på grund af tilstanden ville fraskrive billedet al værdi. Dog placerede han det i gruppen af tympana med en velsigende Kristus.²⁴

Feltet rummer en mindre og en større figur, der begge står på bundlisten. Denne og andre, dog ikke usædvanlige enkeltheder genfindes i Linå. Den store skikkelse kunne være Kristus siddende på regnbuen med Livets bog i sin venstre hånd og den højre strakt ud i velsignelse. Den mindre figur, hvis kjortelform minder om det tympanon, der er indmuret over norddøren i Linå kirke (s. 3277, fig. 11), synes at være en engel (Mattæus?). Sammenstillinger af Maiestas domini og en eller flere figurer træffes også andre steder i herredet, f.eks. i Røgen og Voldby.

Vinduernes antal har nok oprindeligt været tre i koret og fire i skibet; heraf registreres umiddelbart ét i såvel korets som skibets nordside. Begge står som udvendige nicher. Det i koret er tilsyneladende ændret og måler i facaden 153x71 cm; skibets er 143x77 cm. Begge har rektangulær overligger.

I det *indre* er den overpudsede og hvidtede korbue, der har affasede sokler og kragbånd, stærkt præget af en »justering« i forbindelse med rummets nedennævnte istandsættelse 1856.

Ændringer og tilføjelser. Ved skibets vestgavl er 1887 efter tegning af den kgl. bygningsinspektør V. Th. Walther²⁵ rejst et teglhængt *våbenhus* i blank mur af røde sten med nyromanske enkeltheder; indgangen er i bygningens vestgavl. Et ældre, ligeledes grundmuret og teglhængt *†våbenhus* på samme sted havde indgang i nordsiden og var opført i forbindelse med kirkens nede-

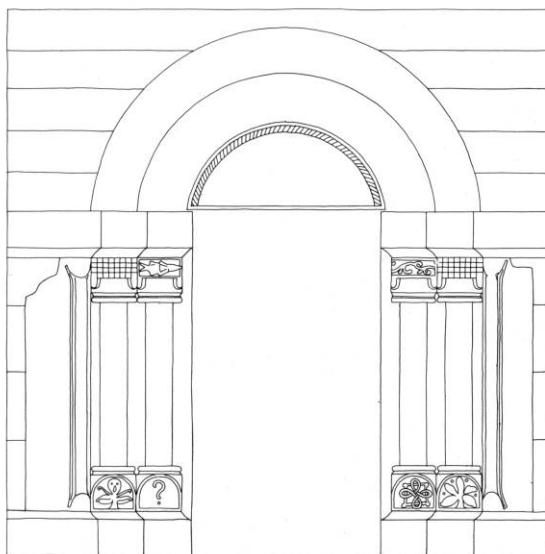

Fig. 10. Grafisk sammenstilling 1:50 af komponenter fra forsvundet portal (s. 3370). KdeFL 1990. - *A possible reconstruction of the lost portal.*

Fig. 11. Indre, set mod vest. NE fot. 1988. - *Interior to the west.*

nævnte istandsættelse 1856, ved hvilken lejlighed den fladbuede døråbning i skibets vestre gavlmur må være blevet brudt. Denne bygning, der havde en tre skifter høj granitsokkel, og hvis loft 1862 var malet violet (jfr. nedenfor), havde på sin side afløst et ældre *†våbenhus*.²⁶ 1818²⁷ ønskede synet gulvet her lagt om, men i øvrigt vides intet om bygningen udover, at eksistensen af et (teglhængt) våbenhus tidligst fremgår 1715.²⁸

Tagrytteren over skibets vestgavl blev ved en fornyelse 1966 (arkitektfirmaet Strange Nielsen og Sparre, Skanderborg) genskabt svarende til forgængeren, men med andre materialer, idet skifer og zinkkanter erstattedes med træspån og kobberinddækninger. Forgængeren var sat op 1906 som afløser for en *†tagrytter* fra 1886,²⁵ tegnet af V. Th. Walther.²⁹ Også før denne tid og på

samme sted fandtes en *†tagrytter*, der ved den første omtale 1702²⁸ kaldes »tårnet« og omkring 1720 og ofte siden³⁰ benævnes »(lille) spir«. Som et led i en af kirkens reparationer efter indlemelsen i rytterdistriktet (s. 3369) skulle dette spir 1734³¹ fornyes som tømmerkonstruktion. 1803²⁸ ønskede synet, at »muren på spiret« blev udspækket, og 1862²⁵ siges tagrytteren, der 1815²⁷ kaldes »klokketuset«, at være af egebindingsværk og afdækket med en blyhængt spids (jfr. vindfløj, s. 3378).

Eftermiddelalderlig vedligeholdelse. Bygningen nævnes første gang 1616,³² da navnlig tagene var dårlige. Spor efter den s. 3370 nævnte brand 1654 aflæses ikke med sikkerhed, men måske er sprængte partier af soklen og vestre taggavls lukning med mursten, der tidligst nævnes 1723, et resultat af denne hændelse. Sidstnævnte år var

Fig. 12. Indre, set mod øst. NE fot. 1988. - *Interior to the east.*

kirken i god stand; dog noterede synet, at østre endes *fkamtakker* behøvede reparation. Dette skete vist allerede året efter under anvendelse af 2000 flensborgsten.²⁸ 1734³¹ skulle gavlene sættes i stand. En ikke nærmere beskrevet reparation fandt sted 1807.³³

1856³⁴ iværksatte kirkeeejeren, grevskabet Frijsenborg, antagelig med P. C. Kiilsgaard som den bygningskyndige, en større reparation, der i flere henseender kan sammenlignes med den samtidige istandsættelse af kirken i Skannerup (s. 3353). Arbejdet karakteriseres i synsprotokollen som en »ombygning og forskønnelse« eller en »fuldstændig restaurering«. Dets væsentligste poster var: Ommuring af korgavlen, der havde hældet faretruende, anbringelse af nye, ensartede og rundbuede vinduer, udjævning og cementpudsning af vægge, opsætning af fyldingsloft

foruden opførelse af det ovenfor nævnte våbenhus ved skibets vestgavl. Facaderne gjordes ensartede ved en senere ofte gentaget »maling med cement«.

Synsprotokollens beskrivelse 1862 oplyser om skibets loft, at »i midten forestiller beklædningen en palme, det øvrige er firkantede fyldinger, det hele lilla malet«. År 1900²⁵ blev loftet ådret »som eg« for at svare til bænkeraderne, og 1913¹⁹ blev det malet i to farver og stafferet i samklang med den samtidige dekoration langs koråbningsbueslag (s. 3378). En istandsættelse under tilsyn af Strange Nielsen gennemførtes ved midten af 1960'erne.

Gulvene nævnes første gang 1719,¹⁷ da der til reparation behøvedes 500 mursten. 1852¹⁶ foreslog synet nyt gulv i koret, hvilket effektueredes det følgende år og derefter i skibet.²⁵ Ved denne

lejlighed, der delvis faldt sammen med kirkens almindelige istandsættelse, lagdes de stadig eksisterende gulve, der i kor og gange består af gule, ottekantede (stempelt Dithmer/Rennberg) og gråsorte, firkantede teglfliser. Inden for alterskranken er der trægulv, og i stolestaderne ligger røde mursten (i syd) og murstensfliser (i nord). I våbenhuset er der røde og grå, sekskantede cementfliser.

Vinduer nævnes først 1850,¹⁶ da synet ønskede det i korets sydside fornyet »i bueform«. Ved istandsættelsen 1856 indsattes de fem stadig eksisterende jernrammer. Facademurværket godtgør, at der forud og på omtrent de samme steder, i hvert fald på skibets sydside, fandtes større, ligeledes rundbuede vindueshuller.

Tagene nævnes første gang 1616,³² da synet konstaterede mangler ved blyet og skavanker i tagværkerne. 1719¹⁷ var alle tage teglhængte og er det fortsat. Tagværkerne, der står foran istandsættelse, er overvejende af fyr med ældre egetømmer anvendt til hanebånd.

Opvarmning foranstaltedes 1883 i skibets nordside med en patentovn fra firmaet Reck; et par år efter flyttedes ovnen hen i det nordøstre hjørne og fornyedes 1911. Ved den almindelige istandsættelse i 1960'erne indrettedes kalorifer. 1921 blev der indlagt elektricitet.²⁵

Kirken står i dag med facader i blank mur og hvidkalkede vægge. De teglhængte tage har røde vindskeder og sugfjæl, der enten er ubehandlede eller malet røde. Gulvene er lagt med de ældre, ovenfor omtalte fliser, og lofterne er gråmalede.

Vindfløj (fig. 28) med årstallet 1773 og bogstaverne H.H.LB (sammenskrevet) for kirkeejeren Hans Henrik de Lichtenberg (s. 3369) kan hentyde til en i øvrigt ikke omtalt istandsættelse af den ovenfor omtalte ftagrytter.

† *Vindfløj* omtales 1728²⁸ som et værk af en (Viborg amt). Sidstnævnte arbejde har dannet lang tid siden og nu borte.

† *Malede dekorationer*. 1885 blev korets østvæg malet med »platin og oliefarve«, formodentlig den røde farve som samme væg fik 1890. Denne bemaling var antagelig fjernet allerede 1913,¹⁹ da kunstmaler P. Rahbek på triumfvæggen langs

korbueringunden malede en *†frise* med nyromanske bølgeranker flankerende en versalindskrift: »Vi saa hans herlighed«. Senere overhvidtet.

INVENTAR

Oversigt. Skønt kirken formodentlig har ejet en romansk døbefont, kan man ikke med sikkerhed fastslå, at den nuværende har haft sin oprindelige plads i bygningen. Heller ikke alterstagerne fra o. 1585 behøver at være anskaffet til denne kirke, der tilsyneladende udbrændte 1654 (jfr. s. 3370). Året efter branden blev altertavlen erhvervet af lensmanden på Silkeborg, der har sørget for tilsvarende tavler til kirkerne i Funder og Vrads. En ombygning af 1600tals kalkene i Skorup og Tvillum må have fundet sted, efter at de to kirker, med fælles præst, kom til at høre under Frijsenborg. Kirkeejerne har sat deres præg på interiøret. O. 1856 blev anskaffet (†)altertavle, †døbefont, prædikestol med opgang og himmel samt klokke, og den gamle altertavle omdannedes til præsterækketavle. Ved en istandsættelse i 1890'erne opsattes alterbord og alterskranke, alt inventar egetræsmaledes,¹⁹ fonten fik nyt fad og alterkalken nyt bæger. 1908 genetableredes altertavlen fra 1655, der atter fik en polykrom staffering. Interiøret er siden blevet opfrisket med nye farver.

Alterbordet,³⁵ blot et panel, udført 1893¹⁹ af F. Hegaard efter C. Kiilsgaards tegning. Forsiden har tre dybtliggende fyldingsfelter, den midterste med reliefkors i firkløverfelt. Grønmalet i to nuancer, listerne hvide.

† *Alterklæder*. 1702²⁸ manglede et alterklæde. Inventariet 1766/67³⁶ omtaler et klæde af fløj. 1842 var anskaffet et nyt, der 1873 erstattedes af et andet.¹⁹

Altertavle (fig. 14), med reliefskåret årstal 1655, tilskrevet »Nykirkemesteren«³⁷ Jens Mortensen, Kolding, der især har været virksom i Ribe stift, men også har leveret de nært beslægtede tavler fra 1654 i Vrads (Vrads hrd.) og Funder (Viborg amt). Sidstnævnte arbejde har dannet forbillede for topstykkets tilføjelser 1908.

Den enkle tavle, afeg, har våbensmykket postament med kraftige kvinde- og løvehovedprydede volutkonsoller, der bærer midtfeltets flankerende frifigurer af Moses og Aron. Storvingernes renæssanceprægede kartoucher, der løber ud i barokke volutter, omslutter en muslinge-

Fig. 13. Indre, set mod øst med (†)altartavlen fra o. 1856 (s. 3380). Fot. o. 1900 i NM2. - *Interior to the east with (†)altarpiece from c. 1856.*

skalniche med frie figurer af Adam og Eva. Frisens volutknægte er prydet med store børnehoveder. Over gesimsens kronliste, med æggestav og tandsnit, er 1908 indskudt et ornamenteret led, der bærer den oprindelige, brudte rundbuegavl. En kraftig pærestav indrammer et cirkelfelt med en forenklet gengivelse af det hebraiske gudsnavn »Jahve«, holdt af stående løver, alt i relief. Topfiguren, den opstandne Kristus med sejrspanen, og de to kvindelige sidefigurer er ny-skåret 1908³⁸ (jfr. nedenfor).

De ret grove figurer med store hoveder og karakteristiske udborede pupiller, har nøje paralleller i billedsniderens andre arbejder. Det gælder både frise- og postamentfelternes hoveder (fig. 15), der genfindes på tavlen i Jerne fra 1653 (DK Ribe, s. 982 med fig. 16), og figurerne af Moses og Aron, der svarer til Vrads' og Funder. Moses holder dels en stav, dels den vinkel-

bøjede dobbelttavle med reliefskærne arabertal, på den ene side tallene 1-3(!), på den anden 6-10. Aron bærer røgelsekarret i dets bølgende røg og holder en bog under den anden, deformede arm. Postamentets reliefskærne våbener ledsaget af de respektive initialer »MH« mellem »HL« og »CRK« og over årstallet »16-55« henviser til lensmanden på Silkeborg Mogens Høg og hans hustruer Helvig Lindenow og Christence Rosenkrantz. Samme våbener pryder også altartavlerne i Vrads og Funder, der formodentlig ligesom Skorups er bestilt af lensmanden, lige efter kirkens brand 1654 (jfr. s. 3370).

Tavlen står med en staffing ved maler P. Rahbek, Hammel, foretaget 1908¹⁹ i forbindelse med en restaurering.³⁹ Både de oprindelige farver, på kridtgrund, og midtfeltets $\dagger$ maleri⁴⁰ var blevet afætset o. 1856, men havde efterladt enkelte spor, der dannede grundlag for en fuld-

Fig. 14. Altertavle 1655 med våbener for lensmanden på Silkeborg Mogens Høg og hans to hustruer (s. 3378). NE fot. 1988. - Altar-piece 1655 with coats of arms of the Lord Lieutenant of Silkeborg Castle Mogens Høg and his two wives.

stændig staffering: blåt som bund i vingerne, rødbrunt på ornamenten og guld på konturer; rødbrunt fandtes tillige på storfigurernes kjortler. I midtfeltet nymalede »Fadervor« med hvidgul fraktur på sort bund.

Da man 1856²⁵ ønskede en ny altertavle (jfr. nedenfor) blev den gamle taget ned og genanvendt som præsterækketavle. Formodentlig ved denne lejlighed har man fjernet topstykkets oprindelige ornamenterede led og de tre figurer (svarende til Funder og Vreds) samt afætset staf-

fering og maleri, hvorefter alt er blevet egetræsmalet. I midtfeltet blev med hvid eller gul antikva optegnet: »Præster siden Reformationen i Skorup-Tvilum« med navne og årstal (indtil 1881). Tavlen blev ophængt i våbenhuset,²⁵ senere flyttet til skibets nordvæg⁴¹ og endelig genopstillet på alteret 1908 efter restaurering.

(†) Altertavlen (jfr. fig. 13), der anskaffedes o. 1856,²⁵ var et enkelt, nygotisk arbejde. Over en høj, glat sokkel bestod den af et stort, spidsbuet maleri indfattet af et tagformet portalfelt

kronet af »palme«²⁵ og flankeret af slanke tårne med spidsbueblændinger, trekløverfelt samt kors. Alt egetræsmalet; på soklen stod: »Fred være med eder. Joh. 20,19«. Det tilhørende *altertavlemaleri*, signeret »T. M. lensen 1856«,⁴² 144,5x94,5 cm, udført i olie på lærred, viser Kristus stående i skyer med udbredte arme, den højre hånd velsignende. Kjortlen er rødilla, kappen blå med lysere for, skyerne grå, tonende over i rødt.⁴³ Nu ophængt i hvidmalet profilramme på skibets sydvæg.

†*Altertavle(r)*. Lensregnskaberne omtaler 1616³² at kirken »fattes en prædikestol« og »en alter, eftersom det gammel er øde«. Der kendes intet nærmere til denne (eller en anden) tavle, der i hvert fald må være gået til grunde ved branden 1654 (jfr. s. 3370).

Altersølv. **Alterkalk* (fig. 16) og **disk*, ifølge indskrift oprindelig tilhørende Tvilum kirke, er fra 1667, kalkens bæger dog fornyet 1898. Den 20,5 cm høje kalk har sekstunget, barokprofileret fod over flad fodplade. Skaftet er cylinderformet, med vandret riflede profilled ved overgangen til kalkens øvrige dele. Den runde, fladtrykte knop har på over- og undersiden fladdrevne ruder ledsaget af kraftige riller samt seks rudebosser med graverede versaler: »Iesvs«. Fodtungerne er smykket med graverede ovalfelter, de fire med fremstillinger af evangelisterne med deres tegn samt navne skrevet med versaler over hovederne: »S. Mathevs, S. Marcvs« og »S. Lvcas, S. Iohanes(!)«. De to øvrige, modstilte felter viser dels Bønnen i Getsemane, hvor den knælende, opadseende Jesus rækker armene ud mod en engel, i skyer, med kors og kalk, dels et borgerligt »alliancevåben« (fig. 19). Versalene »M.P.S. - A.N.D« foroven i dettes ovalfelt angiver de to formodede givere, ejeren til Tvilumgård, borgmester i Randers Mads Poulsen og hans hustru Anne Nielsdatter (jfr. s. 3369 og 3393). De sammenstilte skjolde, der som hjelmtegn bærer et kranium over korslagte knogler, rummer dels borgmesterens bomærke, dels et Jesumonogram betegnende hustruen.

1898¹⁹ reparerede C.Juul, Århus kalkens fod og »forstørrede«³⁸ den med et nyt bæger, der foroven bærer en graveret versalindskrift:

»Anno 1667 denne kalck oc disk tilhører Tvillvm(!) kiercke⁴⁴/ Denne kalk fornyet af M.K.I.V.F. 1898.« Indskriftens tredje linie: »Kristi blod, livets drik«, står med andre bogstavtyper (jfr. disken). - En ombytning mellem alterkalkene fra Skorup og Tvilum (med fælles præst) må være sket før 1898, men efter 1768, da kirken ifølge Danske Atlas¹⁵ ejede en *kalk* skænket af Peder Rosenørn og Anne de Hemmer 1696,⁴⁵ Tvilums nuværende (jfr. s. 3422).

Den tilhørende *disk*, 13,5 cm i tv., er tynd og flad og har på fanen en graveret versalindskrift, udført 1898 af ovennævnte C.Juul: »Kristi legeme, livets brød«.

Fig. 15. Detalje fra altertavlen, 1655, jfr. fig. 14 (s. 3379). NE fot. 1988. - *Detail of altar-piece 1655 (cf fig. 14).*

Fig. 16. * Alterkalk 1667 skænket Tvilum kirke af ejeren til Tvilumgård Mads Poulsen og hustru; bægeret fornyet 1898 (s. 3381). NE fot. 1988. - *Chalice 1667 donated to the church of Tvilum by the owner of Tvilumgård, Mads Poulsen and his wife; the cup renewed 1898.

Fig. 17. Oblatæske, skænket 1807 til Skorup og Tvilum af degnen Niels Grølsted og Ellen Hegaard (s. 3382). NE fot. 1988. - Wafer-box, donated 1807 to Skorup and Tvilum by the parish clerk Niels Grolsted and Ellen Hegaard.

Oblatæske (fig. 17), »Givet til Guds Ære Og til Skorup og Tvilum Kirkers Nytte af Degnen Niels Grølsted og Ellen Hegaard. Anno 1807.« Indskrift graveret med skriveskrift på låget⁴⁶ af den ovale, 11,8 cm lange og 5,5 cm høje æske. Den er smykket med tætstillede, vandrette riller ledsaget af trambuleringer og prikker henholdsvis på æskens fod og lågets kant; på oversiden en trambuleret og prikket tungebort. Under bunden to ens mestermærker for Mathias Busch (Bøje II, 1982, nr. 5492) samt Viborgs bystempel (Bøje nr. 5428). Her er også vægtangivelsen indprikket: »v: 17½ lod«, †Oblatæske af porcelæn nævnt 1862.²⁵

Berettelsessæt. 1) 1982, aftin, mærket »Just«. 2) Sygekalk (fig. 18), 1856, udført af hof- og ordensjuvelerer Anton Michelsen, København, og givet af (fra 1860 lensgreve) (Christian) Emil Frijs og hustru Thyra Haffner. Den 12,5 cm høje kalk har rund, profileret fod drevet trindt op mod det tilsvarende skafttled, nederst afgrænset af lille rundstav. Den midtdelte knop er ottedelt både på over- og underside og smykket med graverede, forenklede stavværksvinduer. Både

Fig. 18. Sygekalk 1856, udført af hofjuvelerer Anton Michelsen, København, og skænket af Emil Frijs, Frijsenborg, og hustru (s. 3382). NE fot. 1988. - Chalice for the Sick 1856, made by Court jeweller, Anton Michelsen, of Copenhagen.

Fig. 19. Detalje af* alterkalkens fod (jfr. fig. 16) med bomærkeskjolde for giveren Mads Poulsen og hustru (s. 3381). NE fot. 1988. - *Detail of the foot of the *chalice (cf fig. 16) with the shield marks of the donor Mads Poulsen and his wife.*

skaft- og fodled er dekoreret med lodrette småstave, enten fordybede eller graverede, og på fodens overside er graveret fire draperitunger med kvaster. Bægeret prydes dels af et latinsk kors med trekløverformede korsarmsender, dels af Emil Frijs' kronede våben indrammet af palme-grene, over årstallet »1856« og flankeret af givernes initialer: »EF« og »TH«. På hver side af kronen ses mestermærket (Bøje I, 1979, s. 245⁴⁷) og Københavns bystempel (18)56, der er gentaget under bunden, hvor også gardeinstemplet for Peter R. Hinnerup findes. Nu ude af brug. †*Berettelsessæt*. 1893 repareret og forgyldte J. P. Sørensen, Århus, sygekalken og året efter en vinbeholder.¹⁹

†*Alterkander*. 1844¹⁶ anskaffedes en af porcelæn, 1921²⁵ fandtes to tilsvarende, de vanlige sorte med guld kors og -kanter, der ses på det ældre fot. (fig. 13).

Alterstager (fig. 20), o. 1585, af messing, 50,3 cm høje; tidligst omtalt i et inventarium 1702.²⁸ Hovedformen, klokkeformet fod og skaft med baluster over dobbelt cylinderled og fladtrykt kugle, svarende til stagerne i Lyngå (s. 1777), balusteren dog slankere og lyseskålen, over ind-

knebet led, spinklere. Lysetorn af messing. 1850⁴⁸ repareret den ene stage,⁴⁹ der var »knust midtpå«, »da grevskabet Frijsenborg skænkede lys til kirken«.

Syvarmet lysestage, fra 1900'erne, en variant af »Titusstagen«; på alterbordet.

Messehagel, nyere, †*Messehagler*. I inventari-erne fra og med 1715⁵⁰ omtales en hagel af rødt fløjlstaffet med guldkniplinger. Også 1862²⁵ var haglen af rødt fløjlstaffet. 1874¹⁹ blev syet en ny.

Alterskranke, 1895, femsidet, udført af F. Heegaard, Hammel,¹⁹ efter arkitekt Carl Kiilsgaards sædvanlige model (jfr. bl.a. Gjærn s. 3333). Oprindelig egetræsmalet, nu med lyse grønne og røde farver. Den tidligere *skranke*, fra 1856,²⁵ var opstillet i rundbue og havde drejede, bronzerede balustre under »rækkestang«.

Døbefont (jfr. fig. 13), romansk, af grå, svagt rødlig granit, foden lidt lysere; i alt 90 cm høj. Den halvkugleformede, glathuggede kumme,

Fig. 20. Alterstage o. 1585 (s. 3383). NE fot. 1988. - *Altar candlestick c. 1585.*

95 cm i tv. og med lille afløbshul, 2 cm i tv., har som eneste dekoration en lille, flad stav langs mundingsranden. En smal rundstav danner overgang til den runde, hvælvede fod. Fonten, der siden 1900'ernes begyndelse står midt under korbuen, blev 1889¹⁹ hentet i det nærliggende Vejerslev (Houlbjerg hrd., Viborg amt), hvor kumme og fod var henstillet adspaltet i præstegårdens have.⁵¹ 1890¹⁹ blev fonten rensat.

Tidligere f. fonte(?) Ifølge det ældst bevarede inventarium 1702²⁸ ejede kirken en font »af sten«, der omtales endnu 1739/40.⁵⁰ I forbindelse med hovedrestaureringen 1856 ønskedes anskaffet en ny font, der 1862 var opstillet i kirken.²⁵ Den var udført af terracotta, ottekantet, med »en hel del ornamenten på siderne« og målte 1 alen 14 tommer i højden og 1^{1/4} alen i bredden (ca. 106x78 cm).⁵² 1889 erstattedes den af den nuværende (se ovenfor).

Dåbsfad af messing, bestående af en glat skål, 55 cm i tv., udført 1819¹⁹ af A. Wilson, Århus, og en nyere krans. Skålen var tidligere nedsat i en hvid, poleret marmorplade,⁵³ der dækkede selve fontekummen. O. 1950 blev pladen erstattet af messingkransen, 87 cm i tv., der på randen bærer en graveret versalindskrift: »Lader de smaa børn komme til mig«, samt et kors. Ifølge 1700'ernes inventarier⁵⁰ fandtes intet dåbsfad, et sådant omtales først indirekte 1844.¹⁶

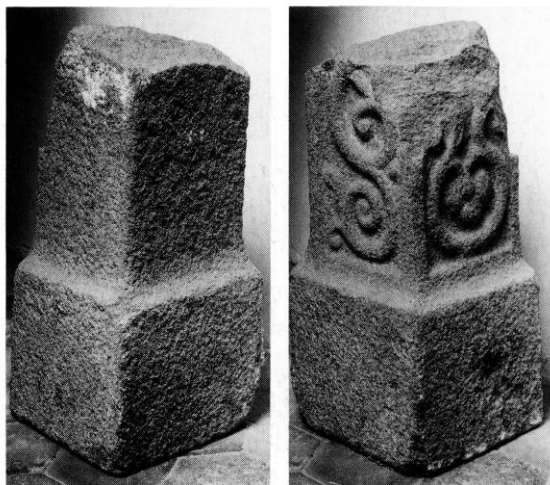

Fig. 21a-b. Granitfragment, muligvis vievandskar (s. 3384). NE fot. 1988. - *Fragment of granite, possibly of a stoup.*

1862²⁵ nævner inventariet f. dåbsfad af sølv(?).⁵⁴

Dåbskande, fra 1900'ernes 1. halvdel, af messing, 31,5 cm høj, med slank, indknebet hals og ægformet korpus, hvorpå graveret indvielseskors. En f. dåbskande af tin er omtalt 1862.²⁵

Granitfragment (fig. 21a-b), muligvis af romansk vievandskar (som f.eks. det fra *Røgen, Gjern herred) eller fod til en f. alterbordsplade, nu ca. 60 cm højt. Fragmentet, der kun er dekoreret på to sammenstødende sider, har en glat tilhugget, retkantet fod, 28 cm høj, siderne 31x31 cm, med øvre, blødt forløbende skråkant. Den smallere pille herover, 24,8x24,8 cm, er glat afbanet på de to sider, de to andre er smykket med en kraftig reliefdekoration inden for en smal ramme. Den ene side bærer en spiralranke med endeknopper og blade, den anden en hjerterformet figur med indre treblad. Oversiden råt afbrudt. Nu opstillet i våbenhuset.

Prædikestolen med opgang og himmel (fig. 22), fra 1856,²⁵ af eg, er et velbevaret arbejde i nygotisk stil. Kurven har fem fremadvendende, dekorerede fag og to glatte yderfag, henholdsvis mod sydvæg og opgang. På hjørnernes postamentfremspring står slanke, blændingsprydede tårne med høje, facetterede spir, hvis knopper rækker op i profilgesimsen. Storfelterne er smykket med kraftige, hulkantprofilerede æselrygsbuer, underdelt af trekløverformede tvillingbuer med korsblomstnedhæng og kronet af spir flankeret af dobbelte stavværksvinduer. Opgangen langs triumfvæggen har fodliste med reliefskåret stavværksranke og profileret håndliste støttet af stave med trekløverformede afslutninger. Mægleren er ottekantet, med øvre, blændingsprydet tårn kronet af korsblomst. Stolens ottekantede bærestolpe, med hjørnesøjler, er udført 1890 af snedker Wørtz. Den ottekantede himmel har hjørnetårne som stolen, kreneleret gesims og spidst trekløverformede stavværksnedhæng. Undersiden er listedelt i 16 felter med stavværksvinduer udgående fra en skåret midtroset. Lydhimlen er ophængt i jernspir, med trekløverskorsblomster, fæstnet til hvertandet hjørnetårns topblomst.

Stol, opgang og himmel står nu afrenset både for den oprindelige lakering²⁵ og en boning fo-

retaget 1890 i forbindelse med en rensning og reparation med efterfølgende forgyldning af lister.¹⁹ Ifølge synsprotokollen 1862²⁵ bar postamentet, på blå bund, en indskrift fra »Luc. 11,28« med forgyldt antikva.

†*Prædikestol* og †*himmel*. 1616³² manglede en prædikestol, »eftersom det gammel er øde« (jfr. †altertavle). 1720²⁸ omtales stolen som »smuk«. 1806²⁷ skulle dens bund repareres, 1827 dens »sæde« fastsættes. 1836 var himlen noget brøstfældig.¹⁶

Stolestader, 1856,²⁵ omlavet og delvis fornyet 1890¹⁹ med fodstykker,⁵⁵ ben- og endestykker ved væggen; ryglænene senest mageliggjort 1964. Gavlene har spidsbuet, hulkantprofileret felt afdækket med tagformet profilliste. Der er spor efter hængsler og låse til †døre. Nyere staf-fering med blågråt, gråhvidt og karrygult. †*Sfolestader* omtales tidligst 1702²⁸ og karakteriseredes da som »vel vedligeholdte«.

†*Skriftestol* og †*degnestol* omtales 1720²⁸ som »skikkelige«.

Armstol til præsten, antagelig fra o. 1856, den sædvanlige »Frijsenborg-type« med kirkeejers relief-skårne våben i kopstykket (jfr. bl.a. Gjern s. 3336); i korets nordvesthjørne. Her står ligeledes et samtidigt *bord*⁵⁶ med kuglestavsben og svejftet udsavet bordplade; nu hvidmalet.

To *pengebøsser*, o. 1900, af messing, er op-hængt på hver side af skibets vestdør. De har afløst en †kirkebøsse, anskaffet 1857.¹⁹ »*Defattiges (penge)tavle*«, af træ, er omtalt 1715²⁸ og 1739,⁵⁰ en †*taflebung* 1766/67.³⁶

Pulpitur i vest, 1902,¹⁸ med enkelt fyldings-panel; forsidens bærende bjælker støttet af træ-stolper med affasede kanter og enkle kapitæler. Gråhvidt, rammeværket blågråt, oprindeligt egetræsmalet med bronzestaffering.¹⁹ *Westpulpi-tur*, tidligst nævnt 1702,²⁸ 1720 omtalt som malet,²⁸ havde 1729³¹ fået nyt gulv og loft. Ifølge Wiberg⁵⁷ fandtes på pulpituret et †*maleri* forestillende det indre af kirken, hvor kalken stod på alteret med luerne op om den. Allernederst var skrevet: »To Gange gik han ud for Brand, To Gange for hans Fjender. Dog gav Gud den proved' Mand Velsignels' før hans ende« (om sog-nepræsten Niels Thomsen Ferslew, død 1660).

Fig. 22. Prædikestol og himmel fra o. 1856 (s. 3384). NE fot. 1988. - *Pulpit and sounding-board c. 1856.*

Orgel, 1980, af standardtype, med fire stemmer, bygget af Th. Frobenius & Co., Kgs. Lyngby. Disposition: Manual: Rørfløjte 8', Principal 4', Gedakt 4', Spidsfløjte 2', svelle. Anhangspedal. Orgelhuset, der har dobbelte folde-

døre foran en åben pibeopstilling, er blåmalet med hvide låger. På vestpulpituret, †*Orgler*: 1) 1902, skænket af fhv. gårdejer Jens Pedersen, Grølsted. På samtidigt pulpitur.⁴¹ 2) 1905, bygget af Emil Nielsen, Århus, til Klakring kirke (Vejle Amt).⁵⁸ Opstillet 1939 af A. C. Zachariasen & Søn, Århus, der også ombyggede orglet, formentlig i forbindelse med flytningen.⁵⁹ Disposition efter ombygningen (fem stemmer): Manual: Bordun 16', Principal 8', Gedakt 8', Gemshorn 4', Flachfløjte 2'. Pneumatisk aktion, keglevindlade. På vestpulpituret, med spillebord i orgelhusets sydside. Facade af standardtype fra Fr. og Emil Nielsens orgelbyggeri, jfr. Galten kirke (Randers amt). På grund af pladsforholdene på pulpituret måtte facadens trekantgavl fjernes ved opstillingen. Orglets spillebord er opmagasineret på våbenhusloftet.

Salmenummertavler, 1908,¹⁹ udført af N. Rasmussen, tre ens af Frijsenborgs vanlige type (jfr. bl.a. Lyngå, s. 1780), nu gråmalet, tallene sorte. To tavler ophængt i skibet, en tredie på loftet. En †*tavle* fra 1869¹⁹ var leveret af snedker Wørtz.

Præsterækketavle, 1909,³⁸ udført af N. Rasmussen; stor, rektangulær, i tandsnitprofileret ramme. Sortmalet, med hvid ramme og gylden frakturindskrift. På skibets nordvæg. - Som præsterækketavle i perioden 1856-1908 anvendtes altertavlen fra 1655 (se s. 3380).

Lysekroner. 1) 1921,²⁵ renæssancekopi med 2x8 lysearme, der i det indre slyng har krigerhoved; stor, glat hængekugle. Ophængt i skibet. 2) En samtidig, lille †*kroner* »til tre blus«²⁵ er tilsyneladende senere blevet erstattet af en lille, seksarmet krone, ophængt i koret. 3-4) (Jfr. fig. 13), o. 1900, to ens, bestående af en cirkulær jernring, hvorpå 12 lyseholdere til levende lys, ophængt i seks buede stænger, foroven endende i ombukninger omkring knop. Ophængningsstang med tre drejede, forgyldte trækugler. Nu ude af brug, på loftet.

Klokke (fig. 23), »støbt af P. P. Meilstrup i Randers aaret 1858«; 71 cm i tv. og ca. 68 cm høj medregnet kronen. Indskriften står med reliefversaler i et bånd om halsen mellem to forskellige friser. Den øvre har bladvolutter omkring lille, firbladet blomst og er opadtil af-

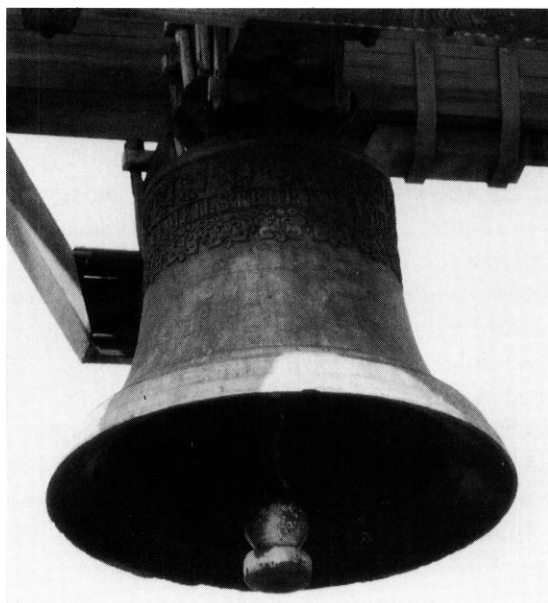

Fig. 23. Klokke støbt 1858 af P. P. Meilstrup, Randers (s. 3386). NE fot. 1988. - *Bell cast 1858 by P. P. Meilstrup, Randers.*

grænset af sildebensmønstreret bånd under en liste. Den nedre har under en kæde af vekslende ring- og rudeled et ornament med sammenkædede C-bøjler. På den karnisformede slagkant er spinkle lister ved overgangen til de enkelte led. Klokken, der er omstøbt af nedennævnte klokke, vejer ifølge regningen¹⁹ 24 lispund og 15 pund, dvs. 199,5 kg. Ophængt i slyngebom 1966. I tagrytteren (jfr. s. 3376).

†*Klokke*, der 1720²⁸ karakteriseredes af synet som »skøn«, er formodentlig identisk med den, der omstøbtes 1858, og som da vejedes til 23 lispund og 8 pund, dvs. 188 kg.¹⁹

GRAVMINDER

Gravsten. 1) (Fig. 24), fra 1200rnes sidste halvdel, over Thord (og?) Thruend.⁶⁰ Grå, rødkornet granit, trapezformet: 156,5x59,5-54 cm, med skråfasede kanter; et nedre hjørne afslået og lappet med cement. Navnene, der er udført med usædvanlig fmtformede reliefmajuskler, står i et ca. 15 cm bredt, forsænket bånd ved hver langside afgrænset af spinkle rundstave. De enkelte bogstaver, der for størstepartens vedkommende

er adskilt af smalle stave (kun delvis i »Thord«), har buefortykkelser og små afslutningsvolutter; bogstavet E er næsten lukket. Indskriften læses fra samme, heraldisk højre side. Stenens midtparti prydes foroven og -neden af et cirkelkors på konkav bund, henholdsvis 24 og 24,5 cm i tv. Korsenes smalle rundstavsarme har små, trapezformede ender, der for det nedre dobbeltflettekors' vedkommende går i ét.

1756⁶¹ lå stenen på kirkegården vest for kirken. Ifølge Danske Atlas¹⁵ skulle den efter sigende først have ligget over en herremand, der boede på hovedgården Dussit (Dusvold), men nu, dvs. o. 1768 imidlertid over den første lutherske præst, Villum Pedersen, som havde været munk i Tvillum kloster(?). 1887 blev den indmuret i det nyopførte våbenhus' sydvæg.⁶²

2) (Fig. 25), o. 1739, såkaldt bondegravsten, over »Palle Iensøn H Borg var degn her til i 10 aar og døde i hans alders 40 aar 1739«. Gråsort, trapezformet granit, ca. 149x57,5-52 cm, med noget ubehjælpsomt indhuggede versaler og enkelte skønskriftsagtige bogstaver, der udfylder størstedelen af stenens flade. Siden 1931²⁵ indmuret i våbenhusets nordvæg, opsat på lille cementsokkel; tidligere på kirkegården.

3) (Fig. 26), o. 1802, såkaldt bondegravsten, over Peder Nielsen fra Grølst(!), *1748, gift med Sidsel Laursdatter fra Ellerup, 11802. Herefter gravvers: »Farvel jeg skriver paa din grauv(!) din dyd ei døden endte, Gud glæd din siæl i en gie lauv (glæde(?) lov(et)) for hver dag ieg dig kiænte«. Grårød, trapezformet, men lidt skævthugget granit, 162,5x61,5x55 cm, med fordybede, tætstillede versaler i et ophøjet felt, der ved hjørnerne løber ud i små volutter. Den forsænkede ramme her udenom har midtrille. Siden 1931²⁵ indmuret i våbenhusets nordvæg, tidligere på kirkegården.

4) O.1822, over pastor Friderik Grüner Calundan, *15. apr. 1756, +7. aug. 1822. »I 38 Aar forkyndte han Jesu Lære for Skorup og Tvillum Menigheder«. Afsluttende mindeord. Blåsort kalksten, 120,5x77 cm, brækket i flere stykker. Den fordybede kursivindskrift udfylder det meste af stenens flade. 1931²⁵ indmuret i våbenhusets nordvæg, tidligere på kirkegården.

En *†åben begravelse* til præsterne er nævnt 1768.¹⁵

Kirkegårdsmonument. Gravplade af støbejern (fig. 27), 1719, over Christen Sørensen, født i Grølsted 1.jan. 1654, ti. maj 1700, 47 år gl. Gravskrift: »Du fra din ægte-ven/og 5 vmyndig poder,/gick bort til him(m)elen/til Iesum voris

Fig. 24. Gravsten nr. 1 over Thord (og?) Thruend, fra 1200ernes anden halvdel (s. 3386). NE fot. 1988. - Tombstone no. 1 of Thord (and?) Thruend, from 1250-1300.

Fig. 25. Gravsten nr. 2 over degnen Palle Jensen H Borg, død 1739 (s. 3387). NE fot. 1988. - *Tombstone no. 2 of the parish clerk Palle Jensen H. Borg, died 1739.*

Fig. 26. Gravsten nr. 3 over Peder Nielsen fra Grølsted, død 1802 (s. 3387). NE fot. 1988. - *Tombstone no. 3 of Peder Nielsen of Grølsted, died 1802.*

broder,/dit støf foræris her:/en plade ud af mig/
som nu i Norge er/og var en søn af dig./Niels
Chr. (Christensen) Friis. Anno 1719.« Ved siden
af sønnens navn og årstallet står: »Fritzøe ð
Werck.«

Støbejernspladen, der måler 193,5x94x3,5 cm
og har en enkel kantprofil, har en indskrift med
reliefversaler i et ottekantet felt midtpå. Dette
omsluttes af en akantus- og blomstersmykket
knækbandsramme, der foroven bærer to basun-
blæsende engle siddende på hver side af en kon-

sol, hvorpå Kristus på korset mellem Maria og
Johannes. Under skriftfeltet et vinget timeglas
stående på et kranium over korslagte knogler, til
siderne akantusvolutter. I pladens hjørner cir-
kelfelter med de siddende evangelister og deres
tegn. - Gravpladen er som angivet på skriftpla-
den støbt i Fritzøe jernværk i Norge, efter en
model skåret 1710 af billedhuggeren Johan Jør-
gen Schram, Christiania, og anvendt til flere
gravplader i norske kirker.⁶³ 0.1768¹⁵ lå »den
smukke Jern Plade med Inscription over en

Bonde« på kirkegården, hvorfra den 1959²⁵ flyttedes ind i våbenhuset og ophængtes på sydvæggen.

KILDER OG HENVISNINGER

Ved embedet: Synsprotokol 1862f. - Se i øvrigt fortegnelse over arkivalier vedr. kirkerne i Gammel Skanderborg amt i almindelighed s. 2874 samt forkortelser s. 2875. Fagordbog s. 15.

NM2: Håndskrift: F. Uldall: Om de danske Landsbykirker I, 1868, s. 152. - Indberetninger ved F. Uldall: Beskrivelse af kirkerne i Gjern Herred, Århus Amt, 1899, s. 13f. (bygning og inventar), Alfred Jensen 1890 (gravminder), Chr. Axel Jensen 1903 og 1908 (tympanon og altertavle), Vibeke Michelsen, Jens Jørgen Frimand og Per Nielsen 1987-88 (inventar og gravminder). - Udskrifter af de gennemgåede arkivalier findes i NM.

Notebøger. *NM2:* S. Abildgaard I, 1756, s. 98 og VIII, 1773, s. 109 (altertavle og gravsten nr. 1). K. Henry Petersen, udat., uden nr., her kaldet A, s. 6 (gravsten, altertavle), B, s. 27 (inventar og epitaf). Poul Nørlund VII, 1925, s. 31-45 (bygning, inventar og gravminder). C. M. Smidt CXLI, udat., s. 60f. (bygning og font).

Tegninger og opmålinger. *NM2:* Tegning af gravsten ved S. Abildgaard. Gravsten uden sign. og dat. Gravsten ved Løffler 1885. Plan og snit af bygning ved Strange Nielsen 1963.

LA Vib.: Skitse til tagrytter. V. Th. Walther 1885. Bygn. inspek. Aarhus. Forskel, kirker. S. ca. 1850-1905 (B 239-124). Tegning af altertavle, usign., udat. Frijsenborg Godsarkiv. Dok. vedr. kirkerne 1860-1923 (G 341-463).

Kgl. bygningsinsp. Århus: Korrespondance og enkelte tegninger siden 1921.

Litteratur: MeddÅrhSt. 1966, s. 63 og 1967, s. 52 (fornyelse af tagrytter), 1981, s. 127 (nyt orgel).

Historisk indledning ved Lars Bisgaard, beskrivelse af kirkegård og bygning ved Kjeld de Fine Licht, inventar og gravminder ved Vibeke Michelsen og orgel ved Ole Olesen. Engelsk oversættelse ved Jean Olesen. Redaktionen afsluttet 1990.

¹ Poul Rasmussen: Herreklostrene s. 127.

² DaKanc. Reg. 10. maj 1537.

³ KancBrevb. 29. jan. 1594.

⁴ LA Vib. Århus bispearkiv. Gjern herredsbog 1661 (C 3. 1081).

⁵ Kronens Skøder 7. sep. 1678.

⁶ LA Vib. Århus bispearkiv. Adkomster på jura patronatus 1615-1712 (C 3. 1152).

⁷ Kronens Skøder 6. juli 1661.

⁸ LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkerne på ryttergodserne 1713-24; Kronens Skøder 25. juni 1720.

⁹ LA Vib. Skbg. rytterdistrikt. Jordebogsekstrakter og arkivalier vedr. ændringer af godsets omfang 1719-69 (GRyt. 8. 9); jfr. S. Cedergreen Bech: Struense og hans tid, 1972, s. 316 ff.

Fig. 27. Gravplade af støbejern, støbt 1719 på Fritzøe jernværk, Norge, over Christen Sørensen, død 1700, sat af sønnen (s. 3387). NE fot. 1988. - *Cast-iron memorial, cast in 1719 at Fritzøe Ironworks, Norway. It marks the grave of Christen Sørensen, died 1700, and was laid by the son.*

¹⁰ LA Vib. Landstingets skøde- og panteprot. 1776-79, f.761 (B 24. 706).

¹¹ Samme f. 828 og samme 1804-05, f. 42 (B 24. 717).

¹² RA. DaKanc. Jydske registre 1652-56, nr. 24; koncepter og indlæg til samme 17.juni 1654; LA Vib. Århus bispearkiv. Korrespondance Gjern hrd. Skorup- Tvilum 1654-1845 (C 3. 577).

¹³ Wiberg: Præstehist. III, 110; KancBrevb. 30. maj 1645; DaAtlas, s. 217.

¹⁴ Foregående noter og RA DaKanc. Jydske tegnelser 1652-56, nr. 107.

¹⁵ Jfr. DaAtlas, s. 216f.

¹⁶ LA Vib. Provstearkiver. Hjelslev-Gjern hrdr. Synsprot. 1826-1915 (C 32. 2-3).

¹⁷ LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkerne på ryttergodserne 1713-24 (C 3. 1155).

¹⁸ LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg. Afskrifter af synsforretninger 1888-1920 (G 341. 461).

¹⁹ LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg kirkeresk. 1854-1922 (G 341.395-459).

²⁰ Abrahamsen: Orientering, s. 57: 7,8°.

²¹ Adskillige træk, navnlig den nedennævnte portal, knytter også kirken sammen med den i Linå (s. 3271 ff.). Man bemærker dog, at kirkerne i Linå og Skannerup har apsis, hvilket ikke er observeret i Skorup.

²² Trap, 1.udg. Speciel del (1860) 662. Ved begge dørsteder synes bredden at angives ved soklernes hjørnesteen. Er dette rigtigt (hvad det næppe er), har nordportalen, målt mellem siderne i sokkelhøjde, været ca. 170 cm bred, sydportalen ca. 215. Denne forskel fremhæver syddøren og peger derfor i samme retning som oplysningen hos Trap, hvorimod kalkspor på skibets nordside af et godt fire meter bredt våbenhus foran norddøren antyder, at der kan foreligge en forveksling og dermed uklarhed om fordelingen af nedennævnte portalkomponenter.

²³ Formentlig har nedtagningen af tympanon hængt sammen med etablering af et vindue.

²⁴ Mackeprang: Granitportaler, s. 170. J. Magnus-Petersen, i LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg. Dok. vedr. kirkerne 1860-1923 (G 341. 463).

²⁵ Synsprot. 1862 ff.

²⁶ Dets placering usikker, jfr. note 22.

²⁷ LA Vib. Provstearkiver. Synsprot. for kirker og præstegårde 1803-19 (C 29F. 4).

²⁸ LA Vib. Århus bispearkiv. Kirkesyn 1700-1803 (C 3. 1166-76).

²⁹ Sogneboerne havde udtrykt ønske om et spir som det samtidige på Stilling kirke (s. 2950), LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg. Dok. vedr. kirkerne 1860-1923 (G 341. 463).

³⁰ Noterne 28 og 17.

³¹ LA Vib. Ryttergodserne. Synsprot. for kirker i Skbg., Dronningborg og Kolding rytterdistrikter 1724-35 (G Ryt. 7. 1) og Synsprot. for de kgl. kirker i

Fig. 28. Vindfløj (s. 3378). NE fot. 1988. - *Weather-vane on the ridge turret.*

Skbg. og Dronningborg rytterdistrikter 1735 (G Ryt. 7. 2).

³² RA. Rtk. Rgsk. 1559-1660. Lensrgsk. Silkeborg 1614-16.

³³ LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg. Dok. vedr. kirker, skoler og jordemødre 1802-24 (G 341. 464).

³⁴ Bl.a. noterne 16 og 25.

³⁵ Det tidligere falterbord, der næppe var muret, var antagelig blot et panel fra 1856, der 1862 (note 25) målte: 2 al. 23 tom. langt, $1^{1/6}$ al. bredt og $1^{2/3}$ al. højt.

³⁶ RA. Rtk. rev. rgsk. 1660-ca. 1848. 1739-67. Skbg. rytterdistrikts rgsk. f. kirker i Skbg. amt.

³⁷ Denne mester er identificeret af Merete Bergild og Jens Jensen, i »Nykirkemesteren« - Jens Mortensen og hans træskærerarbejder i jyske kirker omkring midten af 1600-tallet, i Fra Ribe amt 1987, s. 31-48.

³⁸ LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg, 1883-1922. Rgsksbog for godsets kirker (G 341. 393-394). Også vingernes yderste, trekløverformede blad er nyskåret.

³⁹ Bag på tavlen står med hvidmalede versaler: »Anno 1908 er denne Tavle restaureret paa Bekostning af Greve M.K.-J.-V.-Frijs«.

⁴⁰ Bag på midtfeltet er skåret versalerne: »iiSM 1723«.

⁴¹ LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg. Dok. vedr. kirkerne 1860-1923 (G 341.463).

⁴² I signaturen er »TMI« sammenskrevet, hvorefter »ensen«.

⁴³ Maleriet vaskedes og lakeredes 1885 af C. Andersen, Hammel (note 19).

⁴⁴ Formodentlig en delvis gentagelse af det ældre bægers indskrift og ortografi. 1893 var kalken blevet repareret af J. P. Sørensen, Århus (note 19).

⁴⁵ Også i inventariet 1719 (note 17) nævnes en kalk med årstallet 1696, ligeså på et løst indlagt ark, antagelig fra o. 1887, indlagt i synsprotokollen.

⁴⁶ Dette hængslet på den ene langside.

⁴⁷ Enten nr. 1465, 1468 eller 1471.

⁴⁸ LA Vib. Godsarkiver. Frijsenborg. Rgsk. 1848-52 (G 341. 460).

⁴⁹ 1977 blev en stage rettet op (note 25).

⁵⁰ Noterne 28, 36 og LA Vib. Århus bispearkiv. 1716-23. Rgsk. f. rytterdistrikternes kirker (C 3. 2439).

⁵¹ Herredsberetning 1885 vedr. Vejerslev sogn ved A. Strandgaard, i NM1.

⁵² Uldall nævner 1868, at den gamle, kasserede font

blev hensat i Søbygårds have. Her står imidlertid nu kun en »antik marmorkumme fra Bologna« (omtalt i Danske Slotte og Herregaaarde, Ny Saml. under red. af Arthur G. Hassø, III, 1946, s. 190), der hverken af form eller mål svarer til den i synsprotokollen 1862 omtalte.

⁵³ Leveret 1890 af S. Christensen, Århus (note 19); jfr. fig. 13.

⁵⁴ I øvrigt ikke omtalt i arkivalierne; det kan måske være lånt, evt. fra Frijsenborg.

⁵⁵ 1863 havde stolene fået fodbrætter (note 19).

⁵⁶ Synsprotokollen 1862 omtaler to borde sammen med to »lænestole« opstillet i koret, det andet bord er formodentlig det, der på fig. 13 anes i degnestolen, nærmest prædikestolen.

⁵⁷ Wiberg: Præstehist. III, 1871, s. 110.

⁵⁸ I orglets indre læstes indskriften: »Dette Orgel er bekostet af Klakring Sogns Beboere og opsat i Juni 1905, da Fr. Melbye var Sognepræst og Frands Holm Kirkesanger og Organist.«

⁵⁹ Jfr. Zachariasen: Orgelfortegnelse.

⁶⁰ J. B. Løffler: Danske Gravstene fra Middelalderen, 1889, s. 20 og tavle VII, 36. - Hinrichsen: Grabsteine IV, 939, nr. 405 og IX, 2711 og 2713. - Jfr. Danmarks gamle Personnavne, udg. af Gunnar Knudsen og Marius Kristensen, II, 1941-48, sp. 1406 og 1417.

⁶¹ S. Abildgaards notebog.

⁶² Præsteindb. 1890 (NM2).

⁶³ Jfr. Arne Nygård-Nilssen: Norsk Jernskulptur, Oslo 1944, I, 240 med fot. s. 229 og 231 og II, nr. 862.

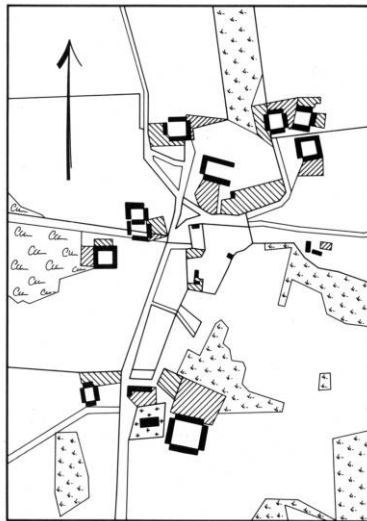

Fig. 29. Skorup 1:10000. Opmålt 1817 af Mathias Schmidt, rettelser medtaget til 1863. Kopieret af Birgitte Andreassen 1982. - *Map of the village.*

SUMMARY

The little village church of Skorup is built of granite ashlars and dates from the beginning of the 13th century. At least, in more recent times, the church had a ridge turret, and the present one is from 1966. A porch once adjoined one of the side doors into the nave, but this was pulled down in 1856, and the entrance was moved to the west end of the church, where a new porch was put up. In 1887 it was replaced by the present one. The original portal was split up when the entrance was moved, but in shape and ornament it resembled the others in the area.

It cannot be said with any certainty whether the Romanesque font and the altar candlesticks from c. 1585 were part of the earlier furnishings of the interior, as this was apparently destroyed by a fire in 1654. The year following the fire an altar-piece was acquired which corresponded to the altar-pieces in the churches of Vråds and Funder in east Jutland, all were commissioned by the Lord Lieutenant at Silkeborg Castle. An altar-piece used for a time on the altar, as well as the pulpit and the bell (cast by P. P. Meilstrup of Randers) date from the mid-19th century.